

Samfunnsstraff

53.1 Innholdet i samfunnsstraffen

Strgjfl. § 53. Innholdet i samfunnsstraffen

De idømte timene samfunnsstraff etter straffeloven § 49 første ledd bokstav a skal gå ut på

- a) samfunnsnyttig tjeneste,
- b) program, eller
- c) andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Kriminalomsorgen fastsetter i hvert enkelt tilfelle det nærmere innholdet i samfunnsstraffen innenfor de rammene som retten har fastsatt i dommen. Har domstolen satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal kriminalomsorgen fastsette det nærmere innholdet i bestemmelsene.² Kriminalomsorgen skal legge særlig vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster. Kriminalomsorgen skal også legge vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å gjennomføre straffen i samsvar med bestemmelsene gitt i og i medhold av denne loven.

Kriminalomsorgen skal endre innholdet når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen. Kriminalomsorgen kan endre innholdet hvis bemanningsmessige forhold tilsier det.

Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Forskriften § 5-1. Utsettelse av gjennomføring av samfunnsstraff. Beregning av straffetid

Forskriften § 3-1 gjelder så langt den passer.

I straffetiden inngår ikke den tid domfelte har vært innvilget avbrudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 57. I straffetiden inngår heller ikke den tid gjennomføring av samfunnsstraff har vært avbrutt i medhold av straffegjennomføringsloven § 58 tredje ledd og § 59 annet ledd. For øvrig gjelder forskriften § 3-3 første ledd bokstav c og annet ledd så langt de passer.

Forskriften § 5-2. Innholdet i samfunnsstraffen

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan mellom friomsorgskontoret og domfelte om innholdet i samfunnsstraffen.

Straffen skal tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid eller skolegang uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole.

Utgangspunktet er at programdeltakelse er frivillig, men informasjon om program i forbindelse med kartlegging av det nærmere innholdet i samfunnsstraffen kan pålegges.

Timer brukt til kartleggingssamtale er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer.

Domfelte skal selv dekke reiseutgiftene i forbindelse med gjennomføringen av samfunnsstraffen. Friomsorgskontoret skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.

Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

53.1.1 Innledende bestemmelse

Lokalt nivå fastsetter innholdet av samfunnsstraffen og fordeler de idømte timene innenfor gjennomføringstiden. Der domstolen har satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, utformer leder av friomsorgskontor det nærmere innholdet i vilkårene innenfor dommens rammer.

53.1.2 Kartlegging av domfelte

Forberedende kartlegging

Når vedkommende friomsorgskontor mottar en rettskraftig dom skal kartleggingen og utformingen av gjennomføringsplanen påbegynnes snarest mulig. Det må tas utgangspunkt i den domfeltes kriminalitet, dom og eventuelle vilkår satt av domstolen. Hvis det er utført personundersøkelse og/eller rettspsykiatrisk vurdering, skal også disse undersøkelsene legges til grunn, samt eventuelt tidligere kjennskap til den domfelte. Det bør allerede på dette tidspunktet gjøres en vurdering av behovet for forvaltningssamarbeid og foretas en vurdering av hvilke innholdstiltak som kan være aktuelle.

Kartleggingssamtalen

Under kartleggingssamtalen skal det nærmere innholdet i samfunnsstraffen tilrettelegges, herunder treffes avgjørelse om hvilke aktiviteter domfelte skal utføre etter straffegjennomføringsloven § 53, første ledd. Den domfelte skal også informeres om de rammer og tiltak som allerede er besluttet, og gis anledning til å uttale seg om dette.

Videre må det treffes avgjørelse om fordeling av timer på ulike aktiviteter, eventuell bruk av oppnevnt kontaktperson utenfor friomsorgen og eventuelt rusforbud etter straffegjennomføringsloven § 55. I forbindelse med kartleggingssamtalen skal den domfelte også sikres god informasjon om hvilke krav som stilles under gjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 54.

I forbindelse med utarbeidelsen av innholdet i straffen skal friomsorgen samarbeide med den domfelte om nettverk. Når det gjelder den nærmere utforming av gjennomføringsplanen vises det til avsnittet om gjennomføringsplan.

Timer brukt til kartleggingssamtaler er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer. Eventuell tid brukt til kartlegging ut over samtalene med domfelte kommer ikke til fradrag. Den tid som brukes til kartleggingssamtaler må stå i rimelig forhold til dommens lengde.

53.1.3 Organisering og innhold

Organisering

De idømte timene samfunnsstraff skal anvendes til samfunnsnyttig tjeneste, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Én time samfunnsstraff skal ha en varighet av 60 minutter uansett innholdet i timen. Møter domfelte til avtalt tid hos friomsorgen, oppdragsgiver, behandler eller andre, og det hos disse har oppstått situasjoner som ikke gjør det mulig å gjennomføre avtalen, skal den domfelte få godskrevet den tid som var bestemt i gjennomføringsplanen. Leder av friomsorgskontor må sørge for at det inngås sikre rutiner med samarbeidspartnere når det gjelder å få bekreftelser på oppmøte.

Annen kontaktperson enn de som er tilsatt i friomsorgen, bør i utgangspunktet bare benyttes som kontrollører ved gjennomføring av samfunnsstraff. Imidlertid kan det på bakgrunn av geografiske eller andre forhold være aktuelt å bruke slikt personale i forbindelse med for eksempel individuelle samtaler. I slike tilfeller er leder av friomsorgskontor ansvarlig for at disse personene har relevant kompetanse for tjenesten, samt at det blir gitt løpende veiledning i forbindelse med oppgaveutførelsen.

53.1.4 Innhold

a) Samfunnsnyttig tjeneste - oppdragsgivere

Friomsorgen bør til enhver tid ha avtaler med tjenestesteder som på kort varsel kan tilby oppdrag. Dersom det ikke er mulig å skaffe tilstrekkelig egnede tjenestesteder skal leder av friomsorgskontoret underrette direktøren på regionalt nivå om situasjonen og samtidig komme med et forslag til løsning. Som oppdragsgiver kan benyttes offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet.

Friomsorgen skal så langt det er mulig benytte oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag som er tilpasset den domfeltes forutsetninger, interesseområder og erfaringer. Tjenesten skal ikke innebære en særlig risiko for den domfelte.

Den domfelte kan ikke utføre arbeid i egen virksomhet. Den domfeltes arbeidsgiver skal heller ikke benyttes. Hvis oppdragsgiveren i løpet av gjennomføringstiden ønsker å tilsette den domfelte, må innholdet i straffen først endres, slik at den domfelte avslutter gjennomføringen hos denne oppdragsgiveren før tilsettingen finner sted. Friomsorgen bør unngå å tilby tjenesteoppdrag i egen etat eller la den domfelte utføre tjenester for stiftelser hvor friomsorgen er representert i styret, selv om dette er tjenester som ellers ikke ville blitt utført.

Friomsorgen bør prioritere oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag hvor den domfelte inngår i et fellesskap med andre og skal sørge for at arbeidsplasseringen ikke medfører en særlig risiko for nærmiljøet, kollegaer eller oppdragsgiveren.

Oppdragsgiveren skal undertegne en avtale med vedkommende friomsorgskontor om gjensidige forpliktelser og rettigheter. Friomsorgen skal gi oppdragsgiveren nødvendige opplysninger om lovbruddet og den domfeltes øvrige forhold.

Oppdragsgiveren må skriftlig akseptere å overholde reglene i forvaltningsloven § 13 om taushetsplikt. Oppdragsgiveren skal sørge for at den domfelte får nødvendig bistand og veiledning under gjennomføringen av tjenesten. Oppdragsgiveren skal rapportere til friomsorgen om forløpet av tjenesten når det oppstår uregelmessigheter. Friomsorgen skal kontrollere at den domfelte gjennomfører tjenesten etter forutsetningene. Dette vil særlig være aktuelt når man benytter nye oppdragsgivere eller oppdragsgiveren ønsker det. Tilsatte hos oppdragsgiveren som blir engasjert til å føre slik kontroll i arbeidstiden skal ikke lønnes av friomsorgen. Tjenesten bør så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, gjennomføres i fellesskap med andre domfelte under ledelse av en representant for oppdragsgiveren eller friomsorgen. Tjenestelederen skal forplikte seg til å føre lister over utførte timer, og rapportere til friomsorgen om brudd og andre forhold av betydning for gjennomføringen.

b) Program

Friomsorgen bør til enhver tid ha tilgang på program som kan settes i verk på kort varsel. Dersom det ikke er mulig å tilby den domfelte et egnet program skal den undersøke om andre etater kan tilby tilsvarende tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Deltagelse i program er i utgangspunktet frivillig. Dette innebærer ikke at domfelte kan motsette seg informasjon om relevante programmer i forbindelse med kartleggingssamtalen. Det understrekes også at domfeltes samtykke til å delta i program, innebærer en forpliktelse til å etterleve de vilkår som settes for deltagelse i programmet. Hvis domfelte i en slik situasjon for eksempel bryter oppmøteplikten, eller andre vilkår som er satt i forbindelse med gjennomføring av programmet, vil det kunne reageres med bruddreaksjon.

c) Andre tiltak

53.1.5 Generelt

Samfunnsstraffen skal bestå av et innhold som kommer i tillegg til allerede eksisterende tiltak. Behandlingsopplegg, aktiviteter m.v. som den domfelte var involvert i på domstidspunktet, eventuelt er ilagt på annet grunnlag enn som ledd i samfunnsstraff, skal derfor som hovedregel ikke inngå i straffegjennomføringen. Hvis domfelte på domstidspunktet er involvert i tiltak som kan fremme hans evne til å motvirke hans kriminelle handlemønster, kan disse unntaksvis inngå som en del av samfunnsstraffen når sterke grunner taler for det.

Så langt det er mulig bør det tas hensyn til føringer gitt i domsslutningen.

Individuelle samtaler

For at friomsorgen til enhver tid skal ha oversikt over utviklingen i gjennomføringen, samt mulighet til å samarbeide om den domfeltes fremtidsplan, skal et tilstrekkelig antall timer bestå av individuelle samtaler. Samtalene er sammen med programmer et viktig virkemiddel for en mer målrettet og systematisk gjennomføring. I samtalene skal

det settes fokus på de individuelle faktorene som utløste kriminaliteten, herunder risikofaktorer i forhold til ny kriminalitet. Samtalene skal videre dreie seg om hva den domfelte selv kan gjøre for å unngå ny kriminalitet, samt stimulere domfelte til kontakt med andre offentlige etater som sosialkontor, arbeidskraftmyndigheter, skoleverket mv. Når det fremstår som nødvendig for at den domfelte skal gjennomføre straffen i tråd med bestemmelser gitt i eller i medhold av straffegjennomføringsloven, skal det også avsettes tid til individuelle samtaler. Antallet timer som benyttes til individuelle samtaler må sees i forhold til dommens lengde.

Behandling

Innholdet i timene kan bestå av psykoterapeutisk, psykiatrisk eller medisinsk behandling, som utføres av kvalifiserte personer, under den forutsetning av at den domfelte forplikter seg til å møte til behandlingen. Det er videre et vilkår at behandlingen fremstår som nødvendig for å forebygge ny kriminalitet og at behandleren forplikter seg til å melde fra til friomsorgen dersom den domfelte ikke møter. Det er bare behandling som ikke innebærer heldøgnsopphold i institusjon som kan regnes som en del av samfunnsstraffen. Behandlingen kan unntaksvis innebære heldøgnsopphold i institusjon av kortere varighet, for eksempel som et ledd i et behandlingsopplegg utenfor institusjon. I slike tilfeller skal ett døgn i institusjon tilsvare én time gjennomført samfunnsstraff.

Hvis retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om behandling, skal det legges vekt på rettens begrunnelse for vilkåret ved utformingen av det nærmere innhold.

Samfunnsstraffen skal som nevnt ovenfor bestå av et innhold som innskrenker domfeltes frihet som følge av domfellelsen. For at behandling skal kunne inngå som del av samfunnsstraffen, er det derfor som hovedregel en forutsetning at domfelte ikke allerede var i behandlingsopplegget på domstidspunktet. Dette gjelder også for behandling ilagt av retten som vilkår for samfunnsstraff, i medhold av straffeloven § 28 a femte ledd bokstav a.

Det vises for øvrig til redegjørelsen ovenfor i avsnittet *Generelt*.

Konfliktråd

Når friomsorgen finner det hensiktsmessig kan enkelte av de idømte timene benyttes til megling i konfliktråd. Meglingen forutsetter at

- 1) konfliktrådet finner saken egnet for megling
- 2) den domfelte og den skadelidte samtykker til meglingen
- 3) og konfliktrådet forplikter seg til å informere friomsorgen om antallet timer som er benyttet til megling og rapportere til friomsorgen hvis den domfelte ikke møter og om andre forhold av betydning for gjennomføringen.

Meglingen og gjennomføringen av innholdet i den avtalen som er inngått mellom domfelte og skadelidte, kommer til fradrag i samfunnsstraffen.

Tilsynet med at innholdet i avtalen blir oppfylt, gjøres av konfliktrådet som rapporterer til friomsorgen.

Andre kriminalitetsforebyggende tiltak

Det gis også adgang til å benytte andre kriminalitetsforebyggende tiltak. Imidlertid kan ikke undervisning som den domfelte har rett til, som grunnskole, videregående skole eller annen utdanning regnes som en del av samfunnsstraffen. Det samme gjelder deltagelse i rent hobbypregede aktiviteter innen idrett, musikk mv. Dette hindrer ikke at man for eksempel kan trene et fotballag såfremt dette er en aktivitet man ikke allerede er engasjert i. Man gjør oppmerksom på at dette ikke er en uttømmende oppregning av hvilke typer av aktiviteter som ikke kan regnes som en del av samfunnsstraffen.

53.1.6 Fordeling av timene innen gjennomføringstiden

Gjennomføringen bør, så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, legges opp slik at det blir tett oppfølging i starten. Ellers bør timene fordeles jevnt i løpet av gjennomføringstiden. Når det synes å være nødvendig for å få straffen gjennomført, kan leder av friomsorgskontor foreta en restriktiv fordeling av timene i adskilte perioder.

Straffen bør for øvrig tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid, skolegang, eventuelt attføringsopplegg eller behandlingsopplegg uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole. Det må så langt det er mulig vises fleksibilitet slik at den domfelte ikke mister arbeid eller skoleplass.

53.1.7 Bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling

Når retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal leder av friomsorgskontor legge vekt på rettens begrunnelse for vilkåret når innholdet i bestemmelsene skal fastsettes. Hvis retten har satt som vilkår at den domfelte skal forbys samkvem med bestemte personer, jf. straffeloven § 28 a femte ledd bokstav b, kan ikke leder av friomsorgskontoret på noe tidspunkt oppheve dette. I forbindelse med fastsettelse av det nærmere innhold i vilkårene skal det etableres hensiktsmessige kontrollrutiner.

53.1.8 Gjennomføringsplan

Gjennomføringsplanen skal utformes i henhold til standard tilpasset Kompis KIF. Planen skal utformes i overensstemmelse med eventuelle vilkår fastsatt i dommen og resultatet av kartleggingssamtalen jf. bestemmelsene ovenfor om kartlegging av domfelte.

Gjennomføringsplanen regnes som enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og kan derfor påklages. Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 7.

53.1.9 Framtidsplan

Det vises til egne retningslinjer for friomsorgens arbeid med framtidsplanlegging.

53.1.10 Endring av innholdet

Leder av friomsorgskontor skal endre innholdet i gjennomføringsplanen når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen etter straffegjennomføringsloven § 53, siste ledd. Dette innebærer også at innholdet kan endres såfremt det anses nødvendig for å legge forholdene til rette for å motvirke ny kriminalitet.

Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den domfelte. Selv om den domfelte ikke ønsker det, kan innholdet endres hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Dette gjelder både bemanningsmessige forhold i friomsorgen og hos andre som eventuelt bidrar i forbindelse med gjennomføringen.

Såfremt det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen, kan innholdet i vilkår fastsatt av domstolen endres med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 53, siste ledd. Endring av innholdet i vilkår som domstolen har fastsatt vil først og fremst være aktuelt i tilfeller hvor forutsetningene for utforming av innholdet i vilkåret har endret seg etter domsavsigelsen.

Enhver endring må være innenfor de rammene som er fastsatt i dommen og i samsvar med lovens krav.

53.1.11 Iverksettelse av samfunnsstraff

Etter at dom på samfunnsstraff er avsagt, sender politiet dommen til fullbyrding via regionen. Regionen sender dommen til vedkommende friomsorgskontor, som i samråd med politiet fastsetter tidspunktet for frammøte. Politiet sender innkalling til domfelte med pålegg om å møte til fastsatt tid og sted, jf. straffeprosessloven § 461 og påtaleinstruksen § 29-6.

Når ikke annet er bestemt er det friomsorgen i den region hvor domfelte har sin bostedsadresse, som er ansvarlig for at straffen blir gjennomført. Er domfelte uten fast bopel gjelder bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.2. *Innkalling til gjennomføring av fengselsstraff.*

Hvis den domfelte skifter oppholdssted innen landet skal saken så raskt som mulig overføres til friomsorgskontoret på vedkommendes nye oppholdssted. Gjennomføringstiden løper fra det tidspunktet den domfelte møter til kartleggingssamtale.

53.1.12 Meldinger om domfelte

Bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.7. om meldinger til Kriminalpolitisen skal gjelde tilsvarende så langt de passer. Kriminalpolitisen skal ha melding om alle avbrytelser og brudd i gjennomføringen av samfunnsstraffen som omfattes av straffegjennomføringsloven § 57, § 58, 3. ledd, og § 59. I tillegg skal det sendes melding om iverksettelsen og sluttmelding.

53.2 Generelt om vilkår og kontroll

53.2.1 Innledende bestemmelse

Leder av friomsorgskontor er ansvarlig for å kontrollere at den domfelte overholder

1. kravene angitt i straffegjennomføringsloven § 54
2. forebyggende rusforbud fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 55 og
3. vilkår fastsatt som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58.

53.2.2 Generelt

Når det er fastsatt et vilkår etableres en plikt for friomsorgen til å følge opp at vilkåret overholdes. Det innebærer at det normalt må brukes mer ressurser på å følge opp den domfelte når nye vilkår er fastsatt. Der det er fastsatt rusforbud eller bestemmelser med hjemmel i vilkår fra dommen jf. straffegjennomføringsloven § 53, annet ledd, skal kontrollen også omfatte andre tidspunkter enn ved oppmøte hos friomsorgen. Det samme gjelder der det er satt vilkår som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58.

Kontrollen skal først og fremst skje gjennom den direkte kontakten friomsorgen har med den domfelte. I tillegg kan kontrollen utøves gjennom andre personer som friomsorgen har oppnevnt, eller oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste. Når den domfelte gjennomfører straffen uten at en tilsatt i friomsorgen er til stede, har leder av friomsorgskontor ansvaret for at den som er i kontakt med den domfelte, eksempelvis oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste, rapporterer til friomsorgen når det oppstår uregelmessigheter. Hvis friomsorgen får kjennskap til ny kriminalitet, skal dette meldes til politiet. All kontroll som utføres av andre enn tilsatte i friomsorgen skal føres opp i egne kontrollister. Manuelle kontrollister og Kompis KIF skal til enhver tid være oppdatert og stemme overens.

53.2.3 Særlig om rusforbud

Etter straffegjennomføringsloven § 54, første ledd bokstav b) skal domfelte møte for friomsorgen upåvirket av berusende eller bedøvende midler. Dette kravet stilles til enhver som gjennomfører samfunnsstraff. Ut over dette kan det stilles krav om rusforbud med hjemmel i § 55 *Forebyggende rusforbud* eller § 58 *Reaksjon på brudd*.

Rusforbud etter § 55 og § 58 medfører et heldøgns forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler. Rusforbud skal følges opp av vedkommende friomsorgskontor på en måte som gir forbudet realitet. Før vedtak om rusforbud treffes, bør det gjøres en nøye vurdering av formålet med forbudet og på hvilken måte vilkåret kan følges opp.

Dersom det gjennom kontrollen avdekkes bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler skal dette håndteres som et vilkårsbrudd. Kontrollen skal gjennomføres av tilsatte i friomsorgen og/eller oppnevnt kontaktperson som gjør tjeneste for friomsorgen.